

บ้านบ้านเมือง

จักรพันธ์ กังวาล เรื่อง
สายัณห์ ชื่นอุดมสวัสดิ์ ภาพ

ทองร่วง เอ็มโอบุญ ช่างปูนปั้นชั้นครู แห่งเมืองเพชร

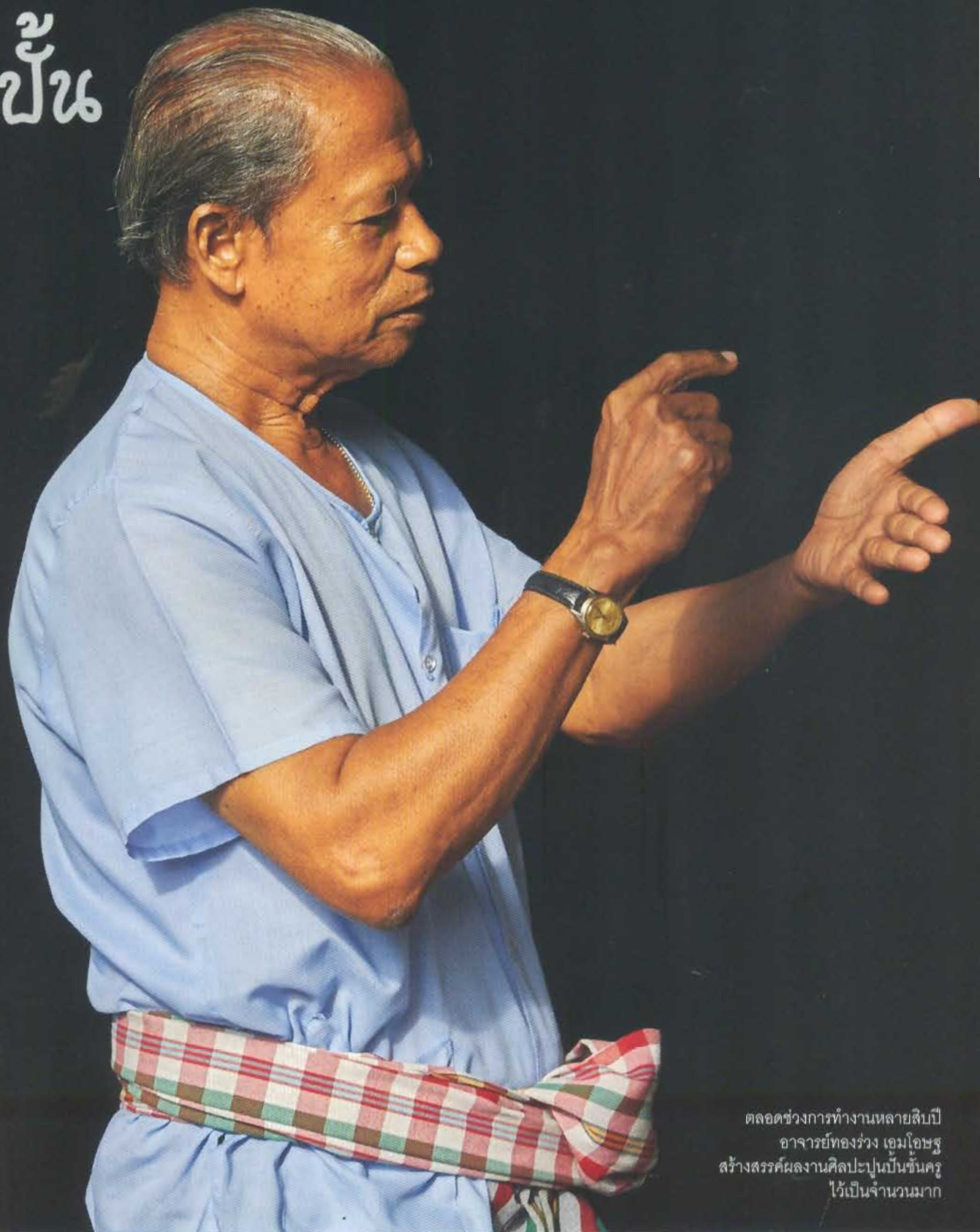
“งานปูนปั้นของผมถ้าว่ากันเรื่องฝีมือล้วน ๆ อาจสู้บางคนไม่ได้ แต่ผมใส่ใจความคิดลงไปในงานด้วย ก็เลยได้เปรียบคนอื่น”

ข้างต้นเป็นคำกล่าวของอาจารย์ทองร่วง เอ็มโอบุญ ช่างปูนปั้นชั้นครูแห่งเมืองเพชรบุรี ผู้ได้รับการเชิดชูให้เป็นศิลปินแห่งชาติเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๔

ผลงานที่อาจารย์ทองร่วงสร้างสรรค์ขึ้นตลอดระยะเวลาการทำงานหลายสิบปี นอกจากเป็นงานตามชนบประเพณีที่สืบทอดชั้นเชิงช่างดั้งเดิมได้อย่างประณีตสมบูรณ์แบบแล้ว ก็ยังมีงานที่แสดงถึงความคิดสร้างสรรค์ สะท้อนสภาพสังคมและบันทึกเหตุการณ์สำคัญร่วมยุคสมัยได้อย่างน่าขบคิด ดังเช่นชิ้นงานที่มีผู้สนใจกล่าวถึงกันมาก คือรูปปูนปั้น ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช แบบฐานพระอยู่ที่วัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี

ชีวิตและผลงานของอาจารย์ทองร่วง เอ็มโอบุญ จึงมีความน่าสนใจหลายมิติ หลากแง่มุมสมควรถูกบันทึกไว้ให้คนยุคนี้และรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้

ปู่ป๊อ

ตลอดช่วงการทำงานหลายสิบปี
อาจารย์ทองร่วง เอ็มโอบรู
สร้างสรรค์ผลงานศิลปะปู่ป๊อเป็นชิ้นๆ
ไว้เป็นจำนวนมาก

๑.

แม้ได้ชื่อว่าเป็นช่างปูนปั้นแห่งเมืองเพชรบุรี แท้จริงแล้วบ้านเกิดของอาจารย์ทองร่วง เอ็มโฆษฐ อยู่ที่อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม ดินแดนแห่งสวนมะพร้าว ทั้งยังเป็นแหล่งศิลปวัฒนธรรม และถิ่นเกิดของศิลปินที่มีชื่อเสียงหลายคน อาทิ เอื้อ สุนทรสนาน ศรีคีรี ศรีประจวบ ทูล ทองใจ

อาจารย์ทองร่วงเกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๖ ท่านเคยเล่าว่าชีวิตวัยเด็กของตนก็ไม่ต่างจากลูกชาวสวนคนอื่น ๆ แต่ด้วยจิตใจที่ใฝ่การเรียนรู้เป็นแรงผลักดันให้อยากศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น

หลังเรียนจบการศึกษาภาคบังคับชั้นประถม ๔ จากโรงเรียนในละแวกบ้าน พ่อก็ให้เด็กชายทองร่วงที่ขณะนั้นอายุ ๑๒ ปี บรรพชาเป็นสามเณรที่วัดบางใหญ่ ในอำเภอบางคนที

“ตอนเป็นเณรอยู่ที่วัดบางใหญ่ แถวนั้นมีคนที่จะบัพะช่างมาเป็นครู แล้วเขารับเขียนป้ายงานวัดด้วย มีป้ายหนึ่งติดอยู่หน้าวัด เป็นภาพผู้หญิงคนหนึ่งยืนหันหลัง คือถ้าเขียนภาพผู้หญิงเห็นด้านหน้าแล้วสวยนี่เราว่าไม่แปลก แต่เขาเขียนผู้หญิงให้เรามองเห็นแต่ด้านหลัง และให้เราว่าผู้หญิงคนนี้สวยด้วย ตรงนี้แหละสร้างแรงจูงใจให้เรา” อาจารย์ทองร่วงระลึกถึงความงามลึกซึ้งของงานศิลปะที่สร้างแรงจูงใจแก่ท่านในวัยเยาว์

เมื่อสามเณรทองร่วงสอบนักธรรมตรีได้แล้ว จึงย้ายไปจำพรรษาที่วัดอัมพวัน อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อศึกษานักธรรมโทและนักธรรมเอก ระหว่างนั้นได้รับความเมตตาจากพระมหาเสวก จันทรังษี ครูสอนภาษาบาลีซึ่งได้ช่วยสอน

ศิลปะการเขียนคัดลายมือ การเขียนภาพลายไทยและภาพสีน้ำมัน กระทั่งสามเณรทองร่วงสามารถเขียนป้ายงานต่าง ๆ ในวัดได้ ด้วยมีใจรักศิลปะเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว

นอกจากศึกษาทางธรรมแล้วสามเณรทองร่วงยังใฝ่รู้วิชาทางโลก ด้วยการคลุกคลีกับกลุ่มเด็กวัดที่ได้ไปเรียนหนังสือที่โรงเรียน แล้วใช้วิธีครูพักลักจำเพื่อเรียนรู้วิชาต่าง ๆ

“เด็กวัดอยู่กันแน่น เราเป็นเณรก็เข้าไปคลุกคลี แอบเรียนจากเขาแบบครูพักลักจำ ทั้งวิชาเลข วิชาคณิต ภาษาไทย กลอนสุนทรภู่ ส่วนภาษาอังกฤษก็หัดฟังเพลงสากล ซื้อม้วนสื่อนี้อะไรที่มีคำแปลมาอ่าน ก็ได้ความรู้เพิ่มขึ้น”

สามเณรทองร่วงบวชเรียนอยู่ที่วัดอัมพวันได้ ๒ ปีก็สอบผ่านนักธรรมโทและนักธรรมเอก จากนั้นจึงลาสิกขาบทในขณะอายุ ๑๗ ปี

อาจารย์ทองร่วงเล่าว่าในตอนนั้นท่านมุ่งหวังจะเข้าไปเรียนต่อที่กรุงเทพฯ แต่เมื่อพบทางตันจึงตัดสินใจย้ายไปจังหวัดเพชรบุรี แล้วบรรพชาเป็นสามเณรอีกครั้งที่วัดมหาธาตุวรวิหาร เพื่อศึกษาทางธรรมต่อไป

นับเป็นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญในชีวิตของอาจารย์ทองร่วงที่ทำให้ท่านพบเส้นทางก้าวสู่การเป็นช่างปูนปั้นในที่สุด

๒.

เมืองเพชรบุรีถูกขนานนามว่าเป็น “อยุธยาที่ยังมีชีวิต” เพราะเต็มไปด้วยโบราณสถานและวัดวาอารามที่คล้ายคลึงกรุงศรีอยุธยา ทั้งมีการสืบทอดและพัฒนางานศิลปะจากยุคโบราณมาสู่ปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะวัดมหาธาตุวรวิหาร ที่สร้างมาตั้งแต่สมัยอยุธยาที่ขึ้นชื่อว่าเต็มไปด้วยศิลปะงานปูนปั้นที่วิจิตรงดงาม

ช่วงปีแรกขณะจำพรรษาอยู่ที่วัดมหาธาตุ สามเณรทองร่วงได้ขึ้นชมงานปูนปั้นอันงดงามพลั้วไหวที่ประดับตกแต่งสถาปัตยกรรมส่วนต่าง ๆ ของวัด และมีโอกาสได้พูดคุยกับครูพิน อินแสงฟ้า ช่างปั้นชั้นครูอีกท่านของเพชรบุรี ซึ่งขณะนั้นมาซ่อมแซมงานปูนปั้นพระพุทธรูปบริเวณฐานพระในองค์พระปรางค์จนถึงขั้นทำให้สามเณรทองร่วงตัดสินใจลาสิกขาบทเพื่อไปฝากตัวเป็นศิษย์เรียนรู้งานปูนปั้นกับครูพิน

“ก่อนหน้านั้นเราวาดรูปเขียนงานในกระดาษ แต่พอ

๑-๒ งานปูนปั้นที่ศาลานางสาวอัมพร บุญประครอง วัดมหาธาตุวรวิหาร สอดแทรกเหตุการณ์บ้านเมืองในยุคนั้นเอาไว้
๓ รูปปูนปั้นล้อการเมือง ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช แยกฐานพระที่วัดมหาธาตุวรวิหาร

มาเห็นงานปูนปั้น อ้อ ไอ้ที่เราเขียนมันออกมาเป็นชิ้นงานจริง
จับต้องได้ ก็เลยชอบ” อาจารย์ทองรุ่งเผยความในใจ

ครูพินซึ่งอาจารย์ทองรุ่งเรียกว่า “คุณตา” รู้สึกแปลกใจ
เมื่อเห็น “เนรร่วง” ที่เคยรู้จักมาหาถึงบ้านในเทศมราวาส
ท่านปฏิเสธว่าตนเองไม่รับลูกศิษย์เพราะไม่มีเวลาสอน แต่เปิด
โอกาสว่าถ้าพอปั้นงานได้ก็จะรับเป็นลูกน้อง

“ครูพินบอกว่า ฉันไม่สอนใคร แต่ถ้าทำได้ ฉันจะจ้าง
พรุ่งนี้ให้ไปเจอที่วัด แล้วให้ลองปั้นบนไม้กระดาน ไหนปั้น
ตัวนี้สิ ท่านชี้ เราก็ก้ม สองสามตัว ท่านดูแล้วบอก มาทำงาน
จริงได้เลย ให้เรามาซ่อมพระเลย” อาจารย์ทองรุ่งเล่า

บททดสอบสำคัญก็คือมีคนายกของวัดที่ชื่อ “ยายตุ้”
ผู้เป็นคนหาเจ้าภาพมาแซมซ่อมวัด แล้วระบุเงื่อนไขว่า
ช่างซ่อมงานปูนปั้นต้องเป็น “คุณตา” ครูพิน อินแสงฟ้า
คนเดียวเท่านั้น เพราะไม่เชื่อฝีมือช่างคนอื่น เมื่อยายตุ้ได้ยินว่า
“เนรร่วง” ลีกลออกมาช่วยงานปั้นที่วัดมหาธาตุฯ ก็รีบมาตาม
เรื่องนี้กับครูพินถึงวัด

“ยายตุ้ถามครูพินว่า ไหน เห็นเนรร่วงลีกลออกมาปั้นให้
ตาอะ เขาปั้นที่ไหน ครูบอกกิดูเอาสิ ยายตุ้ดูแล้วบอกว่า เออ
เหมือน ๆ กันแหละ ครูเลยบอกว่า อ้าว ถ้าเหมือนก็ใช้ได้ ก็ให้
เขาทำได้สิ”

๑ อาจารย์ทองร่วงเปิดบ้านให้ความรู้เรื่องศิลปะปูนปั้นแก่คณะผู้มาเยี่ยมชม ๒ สมัยก่อนช่างต้องตำปูนด้วยมือ แต่ปัจจุบันเปลี่ยนมาใช้เครื่องตำแทน
๓ อาจารย์ทองร่วงเดินตรวจดูงานปูนปั้นของลูกศิษย์

นับจากนั้นหนุ่มน้อยทองร่วงจึงมีโอกาสได้ศึกษาเรียนรู้
งานกับครูพิน ซึ่งถือเป็นครูปูนปั้นคนแรกในชีวิต เพื่อก้าวไปสู่
อาชีพการทำงานเป็นช่างปูนปั้นอย่างแท้จริง

๓.

ตลอดช่วงหลายสิบปีแห่งการทำงานของอาจารย์
ทองร่วง เอมโอบธุ ทานได้สร้างผลงานศิลปะปูนปั้นทั้งดงาม
ตามแบบแผนประเพณีและเชิงช่างเมืองเพชรไว้มากมาย
ปรากฏอยู่ตามโบสถ์ วิหาร หน้าบัน คันทวย ชุ่มประตู่
ชุ่มหน้าต่าง ฯลฯ ของวัดสำคัญต่าง ๆ

นอกจากนั้นอาจารย์ทองร่วงยังทำงานประเภทความคิด
สร้างสรรค์ สะท้อนสังคม ล้อเลียนการเมือง ที่มีความน่าสนใจ
อย่างยิ่ง ดังเช่นงานปั้นรูปล้อ มรว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ในท่า
แบกฐานพระที่วัดมหาธาตุวรวิหาร รวมทั้งงานปูนปั้นประดับ
ศาลานางสาวอัมพร บุญประครอง ที่วัดเดียวกัน ซึ่งนำเรื่อง
ราวจากวรรณคดี “พระอภัยมณี” มาผนวกกับเหตุการณ์
เรียกร้องประชาธิปไตย ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ และเหตุการณ์
๑๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ถ่ายทอดออกมาเป็นงานที่ทั้งสวยงาม
และมีแนวคิด

งานอีกชิ้นที่มีคนกล่าวถึงและเกิดกระแสโต้แย้งถกเถียง
กันมาก คืองานปูนปั้นประดับฐานเสมาที่วัดสนามพราหมณ์
จังหวัดเพชรบุรี โดยอาจารย์ทองร่วงได้ปั้นภาพจำลองเหตุการณ์
ที่พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ถูกหนุ่มสติเฟื่องชกหน้าที
มหาวิทยาลัยรามคำแหง นอกจากนั้นยังมีภาพปั้น “ฤๅษีอ้วน”
สะท้อนถึงนักบวชเห็นแก่กินที่ไม่ทำประโยชน์แก่สังคม

หลังจากงานปูนปั้นชิ้นนี้กลายเป็นข่าวในหนังสือพิมพ์
รายวัน ผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรีขณะนั้นได้สั่งทุบทิ้ง แต่ก็
เจอกระแสดต่อต้านจากผู้ไม่เห็นด้วยในการทุบทำลายงานศิลปะ
โดยหนึ่งในนั้นคืออาจารย์ล้อม เพ็งแก้ว ปราชญ์คนสำคัญแห่ง
เมืองเพชรบุรี กระทั่งมีหน่วยงานจากส่วนกลางเข้ามาไกล่เกลี่ย
และงานปูนปั้นดังกล่าวยังคงอยู่มาทุกวันนี้

“เราต้องสะกิดสังคมให้รู้สึกกันบ้าง พอปั้นฤๅษีอ้วน
หลวงพ่อก็ก็น้อยพอใจ เพราะไปว่านักบวชเอาแต่กินกับนอน”
อาจารย์ทองร่วงกล่าว “คนที่เขียนกิตติ ช่างปั้นกิตติ สามารถ
สร้างงานที่รับใช้สังคมได้ อยู่ที่หัวคิดว่าจะมองสังคมออกไหม
ไม่จั้นก็ทำงานเลียนแบบเขาเรื่อยไป แต่เราก็ต้องชัดเจนนะ
ต้องกล้าพอสมควร คนอื่นเราไม่กลัวหรอก เรากลัวตัวเองจะ
ทำงานไม่ได้ตั้งใจ ยังมีแรงด้าน เรายังมีแรงทำ แต่ถ้าทำงาน
แล้วเจ็บหาย ใจเราก็ฝ่อ”

๔.

ด้วยพื้นนิสัยเป็นคนใฝ่ศึกษาหาความรู้ไม่หยุดนิ่งที่เป็นมาตั้งแต่เด็ก อาจารย์ทองร่วงจึงไม่ได้หยุดอยู่แค่การเป็นช่างปูนปั้น ทว่ายังพยายามฝึกฝนเรียนรู้งานช่างอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องไม่ว่างานลงรักปิดทอง งานเขียนแบบก่อสร้าง กระทั่งงานควบคุมการก่อสร้างอาคารโบสถ์ วิหาร โรงเรียน ฯลฯ เพื่อก้าวไปสู่การเป็น “ผู้รับเหมาเบ็ดเสร็จ”

เพราะความเป็นผู้รู้และชำนาญงานช่างอย่างรอบด้านนั่นเอง ทำให้อาจารย์ทองร่วง เอ็มโอบุส มีโอกาสได้ทำงานที่ท่านบอกเสมอว่าภูมิโอบุสดีที่สุดในชีวิต

นั่นคือเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๒ อาจารย์ทองร่วงได้รับเชิญจากกรมศิลปากรในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศิลป์ สถาปัตยกรรม

และประติมากรรมไทยในโครงการบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระบรมมหาราชวัง ในช่วงเตรียมการฉลอง ๒๐๐ ปีกรุงรัตนโกสินทร์ โดยอาจารย์ได้เป็นผู้ออกแบบและควบคุมช่างนับร้อยคนให้ทำงานจนสำเร็จจุลลงไปด้วยดี

ส่วนชีวิตในปัจจุบัน อาจารย์ทองร่วงในวัย ๗๓ ปี แม้ไม่ได้สร้างสรรค์งานปูนปั้นหรือรับงานเช่นในอดีต แต่ท่านยังยินดีให้คำปรึกษาแก่ช่างรุ่นหลังที่มักเข้ามาขอความรู้ อยู่เสมอ อีกทั้งยังก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้งานปูนปั้นอาจารย์ทองร่วง เอ็มโอบุส เพื่ออนุรักษ์และสืบทอดงานปูนปั้นเมืองเพชรให้คงอยู่สืบไป 🙏

